

*René Gude
over René
Descartes*

René
over
René

ŒUVRES
de
DESCARTES

ÉDITION
de
Gaston ARON & Paul TANNERY

MÉDITATIONS

DE LA MÉTHODE

II. 1.

René Gude

René Gude over René Descartes

ISVW UITGEVERS

INHOUD

VOORWOORD

7

I

VAN MIJLPAAL TOT PISPAAL EN TERUG

René leidt René in

13

II

'IK VIND HET ZO'N ONGELOOFLIJK LEUKE KEREL'

René over René

19

III

VAN NIET-WETER TOT VERANTWOORDELIJK BETWETER

René en René over onderwijs

49

IV

DURF TE TWIJFELEN

René lezen (met René)

73

TOEGIFT

WIJSHEID IS HET TEGENDEEL VAN BESLUITELOOSHEID

René volgens René

95

VERANTWOORDING

119

VOORWOORD

Gedurende de laatste maanden van zijn leven bezocht ik René Gude vrijwel dagelijks. We bespraken de projecten die hij nog wilde meemaken, we voltooiden de boeken die hij nog kon voltooien en hij gaf – met moeite – de ene na de andere beslommering over aan hen die hij met zijn nalatenschap toevertrouwde. Het was bepaald niet zo dat hij minder deed nu de kanker hem aan het vellen was. De projecten bleven aanzwellen, hij stroomde over van de boek-ideeën en de ene bezoeker was de deur nauwelijks uit of de andere arriveerde al. Nooit heb ik iemand zo intens met filosofie bezig gezien als René Gude in zijn laatste maanden.

Op een zekere maandagmorgen arriveerde ik op René's woonboot. Ik had mijn jas nauwelijks uitgedaan of het werd mij al duidelijk dat er iets flink loos was. Crises zijn vrijwel de orde van de dag in een leven dat zich terminaal weet – de grootste was er een geweest waarin René ervan overtuigd was dat hij binnen een paar dagen zou sterven – maar ditmaal was René totaal over zijn toeren. Zo hevig ontdaan had ik hem niet eerder meegemaakt. Zijn gezicht was rood van woede, zijn handen wapperden alle kanten op en hij sputterde erop los. Uit de kakofonie kon ik eerst moeilijk iets coherent opmaken, zij het dat het woord

‘Descartes’ er veelvuldig in voorkwam. Wat bleek? Een bezoeker had zojuist René Descartes beledigd. En laat dat nu net datgene zijn wat René Gude meer dan wat dan ook op de kast joeg.

Aan Descartes kom je niet, daar was René Gude duidelijk over. Sinds zijn eerste stappen in de filosofie was hij verknocht aan de Franse filosoof, die het grootste deel van zijn werk in Nederland schreef. Deze hechtenis kwam onder meer voort uit een hoge mate van identificatie: niet alleen delen René en René dezelfde voornaam, ook is hun primaire achtergrond niet de filosofie, maar de wetenschap. René Descartes had rechten en geneeskunde gestudeerd en projecteerde voornamelijk een wiskundige, logische insteek op de filosofie. René Gude was begonnen met een studie aardrijkskunde en allerlei baantjes voordat hem duidelijk werd dat zijn ware terrein dat van de filosofie was. Beiden arriveerden bij filosofische vragen middels het parcours van de wetenschap. Een andere biografische gelijkenis tussen René en René is hun lange opstartperiode (beiden publiceerden nog niets in hun twintiger jaren en begonnen pas flink in de dertig serieuze filosofische activiteit te vertonen). En dan kunnen we ook nog opmerken dat beide filosofen weliswaar graag systemen ontwikkelden, maar in hun dagelijks gedrag niet al te logisch-systematisch opereerden (René Gude noemt Descartes en zichzelf in dit boek een ‘emotionele dweil’). Bovendien waren ze beiden gezegend met een goed gevoel voor humor. *‘He had a sense of humour, which no truly intelligent mind can lack’*, schrijft A. C. Grayling in zijn biografie van Descartes. En voor René Gude was geen filosofische tekst gereed als er niet een grap in was gemaakt.

De gelijkenissen zijn legio. Alleen ging de liefde van René Gude voor René Descartes verder dan deze toevallige en, toegegeven, ietwat bijeen geharkte gelijkenissen. René Gude hield van René Descartes zoals een vriend houdt van een goede vriend. Dat mag misschien merkwaardig en weinig filosofisch klinken, maar voor René Gude ging emotionele afhankelijkheid vóór intellectuele interesse bij het bestuderen van de geschiedenis van de filosofie. Filosofen die hij bewonderde, werden goede vrienden met wie hij zinvolle zaken bediscussieerde. Soms in letterlijke zin, zoals bij Peter Sloterdijk het geval was, maar ook de toon waarop René over uiteenlopende filosofen als Aristoteles, Kant en Wittgenstein sprak, was uiteindelijk een vriendschappelijke. Het was altijd even wennen bij René Gude – wie anders bespreekt de geschiedenis van de filosofie als ware zij een weerzien met oude vrienden? – maar hierin school dan ook zijn overtuigingskracht. Het is gemakkelijker iemand te overtuigen van emotionele waardering dan van intellectuele merites. Niet dat René de verdiensten van een Immanuel Kant oversloeg als hij over hem sprak, integendeel, maar de hoofdmoot van zijn leraarsbetoog bestond uit de mededeling dat Kant een lekker ventje was die het ook maar goed bedoelde.

*René, ben je ook geïnteresseerd in de mens
achter de filosoof?*

‘Ja. Ik denk dat dit heel nuttig is voor iemand die met filosofie kennismaakt. Er wordt al vijftientwintig eeuwen gefilosofeerd door zeer uiteenlopende figuren. Ik zou daarom zeker niet het persoonlijke van het werk scheiden. Als

iemands persoonlijkheid je raakt, kan dat een aangename manier zijn om met het werk kennis te maken. Je moet op iemand vallen.

Ik heb een paar sofen van wie ik echt hou. Descartes vind ik een lekker ventje. Hij was slim, grappig, hartstochtelijk en stronteigenwijs. Hij heeft het belangrijkste deel van zijn leven in Nederland gewoond en had een affaire met een Nederlandse vrouw, Helena. De dochter die ze samen kregen, heeft hij in Deventer ingeschreven bij de burgerlijke stand onder de naam Reyner Jochems. Hijzelf heette René Joachimszoon Descartes, dat hij vernederlandste tot Reyner Jochems. Het dochtertje is overleden in Amersfoort; hij heeft staan wenen aan de wieg. Hij schreef aan een vriend dat hij pas nu echt het bewijs had dat mannen ook kunnen huilen. Dat bekeek hij ook weer wetenschappelijk.

Aristoteles, Kant, Wittgenstein, Sloterdijk, het waren allemaal lekkere ventjes. Maar de lekkerste van allemaal was en bleef Descartes. Met boeken van en over hem pilde de bibliotheek van René Gude uit; over hem raakte hij nooit uitgepraat. Het mag dan ook geen toeval heten dat een boek over Descartes een van Gudes laatste wensen was. Die wens kwam niet tot vervulling. Verder dan het verzamelen van wat hij over zijn grote held geschreven had, kwamen we niet.

René Gude over René Descartes is dan ook geen overkoepelende inleiding in het leven en het gedachtegoed van

de eminente filosoof. Ja, de lezer steekt genoeg op van de filosofie en de nalatenschap van Descartes. Maar nee, dit is geen essentieel overzicht, geen systematische analyse en geen voltooide studie naar de denker Descartes. Misschien kunnen we het het best een uit de kluiten gewassen liefdesverklaring noemen. Aan de filosofie natuurlijk, aan het spel van argumenten waarmee we met z'n allen nog lang niet klaar zijn. Aan René Descartes, hoeder van de wetenschappelijke methode en net zo'n emotionele dweil als de auteur van dit boek. En aan die auteur, René Gude, wiens liefde voor de filosofie ook jaren na zijn dood nog inspireert en sprankelt als zij tijdens zijn leven deed.

Florian Jacobs, Riga, februari 2019

'Wat is wijsheid? Het tegendeel van besluiteloosheid.'

Als er één filosoof is waaraan René Gude gehecht was, was het wel zijn naamgenoot, René Descartes. Waarom toch die fascinatie? René Descartes is de vader van de moderne filosofie, een van de grondleggers van de wetenschappelijke methode, een vurig onderzoeker naar goed onderwijs, naar echte wijsheid, naar het goede leven. En naar dat alles was René Gude nou ook precies op zoek.

In *René Gude over René Descartes* komen fascinatie en wijsheid samen in een boek vol humor en liefde voor filosofie. Die filosofie van Descartes, daar heeft bovendien iedereen wat aan. Filosofie is immers niets anders dan kennis waar je iets mee kunt.

